

VÂHİD-İ KIYASÎ

"Cenâb-ı Hak tarafından insanlara verilen benlik ve hürriyet, uluhiyet sıfatlarını fehmetmek üzere bir vâhid-i kıyasî vazifesini görüyor." Mesnevî-i Nuriye

İnsanoğlu, çoğu zaman, sözlerine "ben" diye başlar ve "şunu yaptım, bunu ettim" diye sürdürür konuşmasını. Bu gibi konuşmalarda iki unsur birlikte kendini gösterir: Benlik ve hürriyet.

İnsan, benlik ve hürriyet sayesinde kendisine takılan İlâhî hediyeleri kendine nispet edebiliyor; benim gözüm, benim aklım, benim kalbim diyebiliyor. Ve bunları dilediği gibi kullanma serbestisine sahip.

İnsanoğlu, benlik ve hürriyet sermayesini yerinde kullanırsa marifetullah sahasında çok mertebeler kat edebilir.

Bu konuda, Nur Külliyyatı'nda şu güzel misâl veriliyor:

"Meselâ: Bir adam Cenâb-ı Hakk'ın kudretini anlamak için bir taksimat yapar: "Buradan buraya benim kudretimdedir, bundan o yanı da Onun kudretindedir" diye vehmî bir çizgi çizmekle mes'eleyi anlar. Sonra mevhum hattı bozar, hepsini de ona teslim eder." Mesnevî-i Nuriye

Bu misâl bir anahtardır ve bizi çok gerçeklere kavuşturabilir.

İnsan, elli kilogramlık bir taşı havaya kaldırdığında, bu işi kendisine ihsan edilen kuvvet sayesinde yaptığını bilir; ama yine de "Ben bu taşı kaldırdım." diyerek o işe sahip çıkar.

Bu kuvvetini vahid-i kıyasî yaparak der ki, Allah da şu üzerinde durduğum dünyayı İlâhî kudretiyle döndürüyor.

Sonra 'mevhum hattı bozar". Yani, dünyayı döndüren kudretin, onu ve elindeki taşı da birlikte döndürdüğünü düşündüğünde bütün kuvvet ve kudretin Allah'a ait olduğunu tasdik eder.

Nur Külliyyatı'ndan Sözler adlı eserde insan ruhunun "*rububiyetinin sıfât ve şuunatının hakikatlarını gösterecek, tanıttırarak, işaret ve nûmuneleri câmi'*" olduğu ifade edilir. İşte bu işaret ve numuneler vâhid-i kıyasî görevinde istimal edilirlerse bir çok hakikate kapı açarlar.

İşaret :

Haritadaki bir nokta bir şehre işaret eder. Ama o noktada söz konusu şehrin ne yollarını, ne binalarını, ne de insanlarını bulabiliriz. Bize takılan sıfatlar da İlâhî sıfatlara birer işaret... Bunlarla o vacip, sonsuz ve mutlak sıfatların ancak varlıklarını bilebiliriz; ama bu sıfatlarımızla, İlâhî sıfatlar arasında hiçbir benzerlik olamayacağını da hatırdan çıkarmayız.

Numune:

İnsanda, numuneler hükmündeki sıfatlar yaratılmamış olsaydı insanın İlâhî sıfatları tanıması, bilmesi nasıl mümkün olacaktı?

Meselâ, insana irade verilmeseydi Allah'ın irade sıfatını bilebilir miydi?

İnsanın o cüzi kuvveti ve kudreti olmasaydı, Allah'ın Kudret sıfatını ve Kadir ismini bilmesi mümkün olabilir miydi?

Merhamet nedir, gazap nedir bilmeseydi, Allah'ın rahmetini ve kahrını hayal bile edemezdi.

Bu vesileyle yıllar önce dinlediğim ve ruhumda derin izler bırakan bir hatırayı nakletmek isterim.

Anadan doğma kör birisine soruyorlar:

"Görme" denilince ne anlıyorsun?

Adamın cevabı enteresan:

Ben görme nedir bilmem ama, şu kadarını söyleyebilirim. Siz aranızda konuşurken diyorsunuz ki 'falan adam geliyor.' Ben hayret ediyorum ki, bunu nasıl biliyorlar?

Demek ki, bize görme sıfatı verilmeseydi, Allah'ın görme sıfatını bilemezdik.

Diğer sıfatlar için de benzer şeyler söylemek mümkün.